

Παρέμβαση από: **Θεοφάνη Παπαναγιωτάκη**, μέλος του Δ.Σ. του Δ.Σ. Πατρών

Παρέμβαση στην Ενότητα “ΔΙΚΗΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ”, με εισηγητή τον κ. Δημήτριο Βερβεσό

Όπως όλοι μας συμφωνούμε, η δικηγορική άσκηση, σήμερα, είναι, συχνά, κενή περιεχομένου (“τυπική άσκηση”), διενεργούμενη, όχι σπάνια, παράλληλα με μεταπτυχιακές σπουδές ή την εκπλήρωση στρατιωτικών υποχρεώσεων, σε αρκετές δε περιπτώσεις οι ασκούμενοι δικηγόροι αντιμετωπίζονται από τους συναδέλφους ως φθινό “εργατικό” προσωπικό, σε μία αρρυθμιστη, κατά βάση, σχέση οιονεί εξαρτημένης εργασίας.

Εξίσου όμως δεδομένο είναι ότι η νομική ακαδημαϊκή εκπαίδευση ήταν και εξακολουθεί αποσυνδεδεμένη από τη νομική πράξη και δεν παρέχει στον μελλοντικό δικηγόρο, τα απαιτούμενα εφόδια για την αντιμετώπιση των σύνθετων ζητημάτων, τα οποία αναφύονται στον χειρισμό ακόμη και μίας απλής υπόθεσης και τις μεθόδους διαχείρισης και επίλυσής τους.

Αλλά και η τυχόν σύνδεση των πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών με τη νομική πράξη δεν επιλύει, από μόνη της, τα σχετικά προβλήματα, σε κάθε δε περίπτωση, η διαδικασία ένταξης ενός νέου νομικού στη δικηγορία ανήκει, από άποψη **λειτουργικής αρμοδιότητας**, κατ’ αρχήν στους δικηγορικούς συλλόγους, καθώς κάθε φοιτητής νομικής σχολής δεν θα γίνει, κατ’ ανάγκη, δικηγόρος, ενώ, αντίστροφα, κάθε δικηγόρος είναι, πρώτα απ’ όλα, νομικός.

Ως εκ τούτου, η περίοδος της άσκησης πριν από τη συμμετοχή στις εξετάσεις για την απόκτηση της ιδιότητας του δικηγόρου είναι απαραίτητη για την προετοιμασία του μελλοντικού δικηγόρου έναντι των προκλήσεων, τις οποίες πρόκειται να αντιμετωπίσει, κατά την άσκηση της τέχνης, εντός ή εκτός εισαγωγικών, της δικηγορίας, καλούμενος να υποστηρίξει, με την απαιτούμενη επάρκεια, τα συμφέροντα του εκάστοτε εντολέα του.

Η μείωση της εν γένει οικονομικής δραστηριότητας και του εισοδήματος των πολιτών, κατά τη διάρκεια της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, την οποία βιώνουμε, σε συνδυασμό με τη συνεχή φορολογική επιβάρυνση των δικηγόρων και, κατ' ακολουθία, την αύξηση των λειτουργικού κόστους άσκησης της δικηγορίας, αλλά και την εν γένει αύξηση του κόστους πρόσβασης στη Δικαιοσύνη (π.χ. δικαστικό ένσημο), έχουν συμπιέσει ασφυκτικά τις δικηγορικές αμοιβές.

Αποτέλεσμα της ανωτέρω περιγραφόμενης κατάστασης είναι οι νέοι συναδέλφοι να έχουν αποστερηθεί το σημαντικότερο συγκριτικό τους πλεονέκτημα έναντι των εμπειρότερων συναδέλφων, δηλ. τη δυνατότητα παροχής των νομικών υπηρεσιών τους έναντι μίας αξιοπρεπούς, αλλά συμφερότερης για τον εκάστοτε εντολέα αμοιβής και να οδηγούνται, ομαδικά και με μαθηματική ακρίβεια, στην έξοδο από τη δικηγορία και την αναζήτηση άλλων επαγγελματικών διεξόδων.

Η ανάσχεση, λοιπόν του φαινομένου μαζικής εξόδου των νέων συναδέλφων από το επάγγελμα δεν πρόκειται να επιτευχθεί με την κατάργηση της δικηγορικής άσκησης, αλλά με την καλύτερη δυνατή προετοιμασία των νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα συναδέλφων ώστε να ανταποκριθούν στις ολοένα και αυξανόμενες απαιτήσεις του.

Η πρόταση για κατάργηση της άσκησης δεν συνιστά μόνο ομολογία της αποτυχίας του ισχύοντος συστήματος άσκησης, αλλά και ομολογία του δικηγορικού σώματος ότι αδυνατεί - επειδή δεν μπορεί ή επειδή δεν τολμά - να σχεδιάσει, να εισηγηθεί και να υλοποιήσει ένα νέο σύστημα άσκησης, το οποίο θα έχει ουσιαστικό περιεχόμενο, σαφή προσανατολισμό στην πρακτική άσκηση του δικαίου και θα προσφέρει στους νέους συναδέλφους, κατ' αρχάς, τη δυνατότητα ομαλής ένταξης στη δικηγορία, περαιτέρω δε και κυρίως, τα εφόδια για την παραμονή τους στο επάγγελμα, παραβλέπει δε μία σημαντικότερη παράμετρο, την ευθύνη καθενός από εμάς έναντι του καθενός εντολέα του.

Η πρόταση του κ. Προέδρου της Ολομέλειας για πλήρη αναμόρφωση του τρόπου διενέργειας της άσκησης στοχεύει, αναμφίβολα, στη σωστή κατεύθυνση,

απαιτεί όμως την κατάλληλη προετοιμασία μας, καθώς, υπό τις παρούσες δυσμενείς συνθήκες, δεν έχουμε την πολυτέλεια αποτυχίας.

Όσον αφορά, ειδικότερα, στους κατ' ιδίαν άξονες της πρότασής του αυτής, η άποψή μου είναι η εξής:

- Η μείωση του χρόνου της άσκησης από δεκαοκτώ (18) σε δεκαπέντε (15) μήνες δεν με βρίσκει, κατ' αρχάς, σύμφωνο, κυρίως για πρακτικούς λόγους, καθώς αφενός παρέχει τη δυνατότητα διενέργειας των εξετάσεων για την απόκτηση της δικηγορικής ιδιότητας ανά εξάμηνο, αφετέρου διότι, όπως κατωτέρω εκτίθεται, θεωρώ απαραίτητη την **υποχρεωτική** παράσταση ή συμπαράσταση των ασκούμενων δικηγόρων ενώπιον των δικαστηρίων και αρχών, κατά την περίοδο άσκησής τους σε δικηγορικό γραφείο και το επιπλέον αυτό τρίμηνο θα παράσχει τη δυνατότητα οι σχετικές παραστάσεις ή/και συμπαραστάσεις να λάβουν χώρα υπό συνθήκες, οι οποίες δεν θα είναι χρονικά ασφυκτικές.
- Η πρακτική άσκηση εννέα (9) μηνών στα δικαστήρια και δη όλων των δικαιοδοσιών, ανά τρεις (3) μήνες, με την παροχή ουσιαστικής νομικής εργασίας, συμβάλλει, αναμφίβολα, στην εξοικείωση των ασκούμενων με όλες τις δικαιοδοσίες και δη στην καθημερινότητά τους και κρίνεται απαραίτητη, θα πρέπει, όμως, να ληφθεί υπόψη ότι δεν διαθέτουν όλα τα Πρωτοδικεία έδρες Διοικητικών Πρωτοδικείων και συνακόλουθα να υπάρξει αντίστοιχη πρόβλεψη και μέριμνα, η οποία να απαντά στα αντίστοιχα πρακτικά ζητήματα.
- Η άσκηση σε δικηγορικό γραφείο θα πρέπει να έπεται της άσκησης στα δικαστήρια, αυτό θεωρώ ότι υπονοείται και στην εισήγηση του κ. Προέδρου της Ολομέλειας, να έχει διάρκεια εννέα (9) μηνών, εξασφαλισμένη νομοθετικά αποζημίωση για τους ασκούμενους και να περιλαμβάνει, **υποχρεωτικά πλέον**, έναν ελάχιστο αριθμό παραστάσεων του ασκούμενου δικηγόρου στα Ειρηνοδικεία, κατά

τη συζήτηση υποθέσεων μικροδιαφορών, στα Πταισματοδικεία, τις προακριτικές αρχές κ.λπ., δηλαδή ενώπιον των δικαστηρίων και αρχών, στις οποίες προβλέπεται σήμερα, προαιρετικά, η δυνατότητα παράστασης των ασκούμενων, κατά το άρθρο 12§1 του ΚΔ, αλλά και συμπαραστάσεων ενώπιον των δικαστηρίων πρώτου και δεύτερου βαθμού (12§2 ΚΔ).

- Η πρόταση δημιουργίας δομών δια βίου μάθησης - στις οποίες οι ασκούμενοι δικηγόροι θα αποκτούν τα αναγκαία εφόδια για τις εξετάσεις, θα διενεργούνται εκπαιδευτικά σεμινάρια, ανά τομέα εξειδίκευσης, για την πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων και για την προαγωγή σε παρ' Εφέταις και Παρ' Αρείω Πάγω, αλλά και με βάση τις εκάστοτε τρέχουσες νομοθετικές εξελίξεις, οι οποίες είναι και παραμένουν ραγδαίες - κρίνεται επίσης απαραίτητη, ιδίως για τον αμέσως προαναφερθέντα λόγο, δηλ. τη ραγδαία και συνεχή ριζική αναμόρφωση της νομοθεσίας και μάλιστα σε επίπεδο Κωδίκων, αλλά και τη συνεχή εισαγωγή νέων θεσμών, όπως αυτός της διαμεσολάβησης κ.ά.

Η εκπόνηση και λειτουργία ενός τέτοιου συστήματος δικηγορικής άσκησης και διαρκούς επιμόρφωσης είναι προφανώς ιδιαίτερα επίπονη, ογκώδης και δαπανηρή. Οι δυσκολίες δεν περιορίζονται στον σχεδιασμό και το περιεχόμενο των επιμορφωτικών σεμιναρίων, αλλά, κυρίως, στην οργάνωση και υλοποίηση τόσο αυτών, όσο και των αντίστοιχων εξετάσεων ή δοκιμασιών.

Περαιτέρω, απαιτεί πόρους, ανθρώπινους και οικονομικούς, που δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν οι κατ' ιδίαν Δικηγορικοί Σύλλογοι, τουλάχιστον η συντριπτική πλειοψηφία αυτών, σε κάθε δε περίπτωση ένα τέτοιου είδους σύστημα πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων δεν μπορεί παρά να είναι ενιαίο για όλους τους δικηγόρους της χώρας, καθώς, σε διαφορετική περίπτωση, θα δημιουργήσει δικηγόρους διαφόρων ταχυτήτων.

Η Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της Χώρας, κατά τα τελευταία έτη και σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο παρελθόν,

ανταποκρίνεται όλο και περισσότερο στον ρόλο της, ως ανώτατο αντιπροσωπευτικό και συντονιστικό όργανο των δικηγόρων. Η δημιουργία του Portal, το οποίο προσέφερε και προσφέρει σημαντικές διευκολύνσεις στην καθημερινότητά μας, είναι ενδεικτική των δυνατοτήτων του δικηγορικού σώματος όταν ενεργεί συλλογικά.

Στα πλαίσια αυτής της συλλογικότητας, προτείνεται η σύσταση μίας **Διαρκούς Επιτροπής** από την Ολομέλεια, η οποία, σε συνεργασία ενδεχομένως με εξειδικευμένους συναδέλφους και τις πανεπιστημιακές σχολές, θα αναλάβει:

α) Τον σχεδιασμό ενός (1) και ενιαίου προγράμματος προτοίμασίας όλων των ασκούμενων δικηγόρων της χώρας για τις εξετάσεις απόκτησης της ιδιότητας του δικηγόρου, στο οποίο θα καθορίζεται το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών σεμιναρίων, τα οποία πρέπει να είναι προσανατολισμένα στην πρακτική εφαρμογή του δικαίου, θα προβλέπεται ο υποχρεωτικός αριθμός παραστάσεων ή/και συμπαραστάσεων των ασκούμενων ενώπιον των δικαστηρίων και αρχών κατά τη διάρκεια της άσκησης τους, θα μεριμνά για την απόκτηση μη αμιγώς νομικών δεξιοτήτων (π.χ. σεμινάριο για τον τρόπο οργάνωσης του δικηγορικού τους γραφείου), καθώς και για την ενημέρωσή τους σε σχέση με τις φορολογικές τους και λοιπές αντίστοιχες υποχρεώσεις τους και, φυσικά, θα παρέχεται από μέρους των Δικηγορικών Συλλόγων, μεμονωμένα ή κατά ομάδες, χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνση των συμμετεχόντων.

β) Τον σχεδιασμό προγράμματος εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών σεμιναρίων για την πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων, απόδοση συγκεκριμένων μονάδων ανά σεμινάριο και καθορισμό του προγράμματος, το οποίο καθένας των συναδέλφων θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει αφενός για την προαγωγή του σε παρ' Εφέταις και παρ' Αρείω Πάγω, αφετέρου για την πιστοποίηση εξειδίκευσής του σε συγκεκριμένο κλάδο του Δικαίου.

Κλείνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι αποτελεί ισχυρή πεποίθησή μου ότι η θωράκιση των δικηγόρων και δη των νέων με ουσιαστικά επαγγελματικά

προσόντα και δη υπό την αιγίδα και μέριμνα των συλλογικών τους οργάνων δεν αποτελεί μέθοδο αποπληθωρισμού δικηγόρων, αλλά ακριβώς το αντίθετο.

Θεοφάνης Παπαναγιωτάκης

Μέλος Δ.Σ. Δικηγορικού Συλλόγου Πατρών